

NAPRÓL NAPRA

Török Katalin

A legjobb pandúr

„Volt tehát civil kurázi az elmúlt rendszerben is” — mondta nemrég Haraszi Miklós saját, 1973–74-ben lezajlott perére célozva. A Darabér akkori tárgyalásán ugyanis a vád által beidézett tanúk vallo- másukkal valamennyien megvédték Haraszi Miklóst. Bár a Fővárosi Bíróság tárgyalásáról a tudósító *Betlen Jánost* nem engedték sem magnófelvételt készíteni, sem jegyzetelni az elhangzottakról, igyekezett a leghívebben beszámolni az ott történtekről. Érdemes felidézni néhány írótanú akkori megnyilatkozását. *Konrád György* azt mondta a tárgyalóteremben: „A mű a mai magyar szociográfiai irodalom egyik legkitűnőbb alkotása.” *Mészöly Miklós* szerint: „Becsületes, a költőiséget a racionális elem- zéssel kombináló megközelítés.” *Eörsi István* így fogalmazott: „Mély benyomást tett rám mind a mű építkezése, mind dokumentatív értéke, mind pedig az írói szándék.” *Szelényi Iván* pedig, aki akkor a Szociológia című folyóirat szerkesztője volt, megerősíti, hogy meg akarta jelenteni az írást, amelyet teljes egészében *kiadhatónak* ítélt, csakis terjedelmi okokból kényszerült egyes fejezeteket kiválogatni belőle.

Számtalan írásos bizonyítéka maradt fenn annak az egyszerű igazságnak, hogy a Kádár-korszak utolsó évtizedében *lehető* kisebb-nagyobb ügyekben némi civil kurázi tanúsítani, hiszen *nem véletlenül* kaptuk a „legvidámabb” jelzőt a barakk mellé. S ha bátorságát nyilvánosan tanúsítani nem is mindenkinek nyílt alkalma, talpnyalónak lenni, feljelentgetni azért *nem volt kötelező*. Ahogyan *Eörsi István* ropant szellemesen megfogalmazta: a pártköz- pontból rendcsinálás céljából főnöknek kinevezett elvtársal *ultizni nem volt kötelező*.

Nekem leginkább az ultizókkal van bajom. Mintha azt képzelnék, *valamennyien siketek és vakok voltak* az elmúlt rendszerben, netán a rendszerváltozással mindannyian *elvesztettük volna az emlékezetünket*.

Konrád Györgyöt, *Betlen Jánost* vagy bárkit, aki tényleg kiállt és kockáztatott is valamit, még sohasem hallottam mellőngetve, önnön hősiességét hirdetni. Persze, tudom én, hogy egy egész nemzet sohasem lehet hős, bátor ellenálló, de azért kell hozzá némi bicskanyitogató pimaszság, hogy még csak nem is az elmúlt rendszer csöndes

megalkuvói, de a tényleg teljesen meggör- bült gerincű lakájai jelentsék ki magukról, hogy a jelenlegi hatalomhoz való dörgölő- zésük csak az elmúlt korszakban tanúsított *bátor ellenállásuk folytatása*.

A régi mondás szerint betyárból lesz a legjobb pandúr, de a sok magamutogatás és hajmeresztő hazugság azért irritál, mert közvetlen és tágabb környezetüket tekintik ész és főleg emlékezet nélküli ostobának az új hajbókolók. Világos, hogy a hatalom kiszolgálójának *tökéletesen mindegy*, milyen eszmével fölruházott az a hatalom, amelyet éppen lelkesen éltet. A talpnyaló pontosan a *talpnyaló* egyébként nem is oly nehezen megtanulható mesterségében — csak némi gyomor kell hozzá — *kiváló*. A kevés tisztesség pedig csöndes undorral szemléli mindezt; alig akad, aki őszintén bevallaná: már 1985-ben legszívesebben kilépett volna a pártból, de nem *mer*te megtenni, mert — lehet, okkal — az *egzisztenciáját féltette*.

Kár, hogy e csöndes tisztességesek hallgatnak. A nyugdíjasok meg már csak *legyintenek*: ők még az 1945-ös rendszerváltozásra is élénken emlékeznek. Tudják, miként lett hős valakiből, aki mondjuk 1941-ben a foga közt elmormogott egy köszö- nésnek is érthető szót, zsidó származású osztálytársának.

De azt hiszem, így van ez minden rendszerváltozásnál. Ha I. István idejéből maradtak volna újságok, minden bizonynal arról írtak volna, hogyan vált a legpogányabb magyarból hithű keresztény. Első királyunk korában a szó szőros értelmében, a *kornak megfelelő* kegyetlen módszerrel gondoskodtak a lázadó végleges elnémításáról.

Ma nem a nyelv kivágása, a drasztikus fizikai bántalmazás elkerülése a cél, „csak” a pixisből való kiesés. Már beszéltem olyan emberrel, aki *négyszemközt elismerte*; azért ragaszkodott szülei posztumusz 56-os emlékérméhez, mert abban bízik, hogy lányainak ez ugyanolyan akadálytalan belépést jelent majd talán az egyetemre, *mint annak idején a Szocialista Hazáért kitüntetés*.

Ez volt, ez van. A „legjobb” pandúrok vannak színben, s bár létszámukat tekintve nincsenek sokan, hazug hangjuk *túlkialbálja a csöndes becsületeseket*.

Betyár egy világ!